

ICONOGRAPHISK POST
NORDISK TIDSKRIFT FÖR BILDTOLKNING
NORDIC REVIEW OF ICONOGRAPHY

NR 1/2, 2024

ICONOGRAPHISK POST

NORDISK TIDSKRIFT FÖR BILDTOLKNING ••• NORDIC REVIEW OF ICONOGRAPHY

NR 1/2, 2024

Tidskriften utges av Avdeln. för konsthistoria och visuella studier, Lunds universitet, i samarbete med Konstvetenskap vid Åbo Akademi.

Websida: <https://journals.lub.lu.se/ico/index>

Redaktion

Lars Berggren, projektansvarig huvudredaktör (lars.berggren@abo.fi)
Annette Landen (landen.annette@kultur.lu.se; annette.landen@abo.fi)

Redaktionskommitté

Søren Kaspersen och Martin Wangsgaard Jürgensen (Danmark), Kersti Markus och Merike Kurisoo (Estland), Fred Andersson och Lars Berggren (Finland), Elisabeth Andersen och Ragnhild M. Bø (Norge), Annette Landen och Eva Lindqvist Sandgren (Sverige).

Språkgranskning (abstracts och bildtexter på engelska)

David Jones

Ombrytning och layout

Annette Landen

Anvisningar till författare, upplysningar ang. granskningsförfarande och övrig information om tidskriften, finns på websidan:
<https://journals.lub.lu.se/ico/about/submissions> (Open Access)

Utgiven med bidrag från Nordiska publiceringskommittén för humanistiska och samhällsvetenskapliga tidskrifter (NOP-HS), i samarbete med NordForsk, Oslo.

© *Iconographisk Post* & författarna/the authors. For further information regarding *Copyrights and Limitations of Use*, see ICO:s homepage: <https://journals.lub.lu.se/ico/about>

ISSN 2323-5586

Förord

Bästa läsare,

Innehållet i det här numret av ICO spänner över ett synnerligen brett fält, från det antika Rom som förebild för slottsbyggnation i Sverige till relationen mellan ikonologi/ikonografi och semiotik, med utgångspunkt bland annat i diskussionerna vid det ikonografiska symposiet i Laulasmaa, Estland, i slutet av sistlidna sommar. Symposiet kommer att rapporteras fylligt i nästkommande nummer, inte minst beträffande konstituerandet av det Nordiska Ikonografiska Sällskapet (Nordic Iconographic Society).

Det första bidraget är Bo Vahlnes ”*Comitium* på Roms forum och Rikssalen på Stockholms slott – om deras likhet med ledning av Albertis *De re aedificatoria*”, där författaren tar sig an relationen mellan Cicero, Leon Battista Alberti, Christopher Wren, Nicodemus Tessin d.y. och Stockholm slott, särskilt utformningen av den så kallade Rikssalen. Här sätts grundplan, inskriptioner och ikonografi in i sitt större, konst- och kulturhistoriska sammanhang.

Därefter förflyttar vi oss till i första hand Gotland, där Carsten Bach-Nielsen funnit huvudmaterialet för sin artikel ”The Diffusion and Use of Emblem Books in Gotland, Pomerania and Denmark around 1700”. I den avhandlas spridningen och användandet av tyska pietistiska emblemböcker i Sverige och Pommern kring sekelskiftet 1700.

För den tredje artikeln står Fred Andersson. I hans ”Iconology and Semiotics – with some Examples from Schapiro and Thürlemann” behandlas de ständigt aktuella problemen i gränsområdet mellan semiotik och ikonografi. Författaren anser att den skillnad mellan ikonografi och visuell semiotik som görs av bland andra Mieke Bal och Norman Bryson grundar sig på en grov förenkling, för att inte säga missuppfattning, av Erwin Panofskys klassiska tolkningsschema.

Detta nummer innehåller även två längre recensioner, av vilka den första är Solfrid Söderlinds granskning av Lotta Nylunds viktiga avhandling om *Alexander Lauréus genremålningar och den tidiga romantikens visuella kultur* (diss. Helsingfors 2023). Lauréus (1783–1823) korta, och tidigare ganska föga utforskade, konstnärsbana i Stockholm, Paris och Rom studeras av Nylund utifrån delvis nya forskningsfrågor. Som hur konstnären agerade i spänningsfältet mellan å ena sidan de normer och ideal som upprätthölls av Konstakademien, konstkritiker och konnässörer – och å andra sidan den utvidgande konstmarknaden och expanderande nöjeskulturen.

Lars Berggren recenserar Ulla Haastrups sista verk, postumt utgivet under titeln *Danske romanske kalkmalerier. Fra 1000-tallet til o. 1200* (Aarhus Universitetsforlag 2024). Målningarna i närmare hundratalet kyrkor analyseras ingående med sikte på att bland annat klarlägga verkstadstillhörighet, måleriteknik, ikonografi, datering och kulturella influenser. Med utgångspunkt i framför allt ikonografin och måleritekniken tecknas en delvis ny bild av verkstäderna, deras härkomst och tidpunkterna för deras verksamhet.

Från ICO-redaktionens Lundahorisont kan rapporteras att arbetet med dokumentationen av domkyrkans skulpturala utsmyckning fortgår. Det handlar om ett femtiotal kapital med tillhörande kolonner och kornischer, portalernas tio reliefbågar och skulpturer, och diverse andra verk på olika platser i kyrkan. De har, där så varit möjligt, mätts upp och fotograferats ur olika vinklar, stenarten har klassificerats liksom graden av vittring och senare bearbetningar, rester av polykromi har registrerats. Resultatet kommer att redovisas i band I av de åtta som publiceras i anledning av kyrkans 900-årsjubileum. Fyra volymer är redan publicerade (och anmälda i *ICO* 1–2, 2023) men risken finns att det planerade första bandet, det om medeltiden, på grund av innehålllets komplexitet och omfattning faktiskt kommer att publiceras sist. Vi får se.

Ett smakprov på innehållet kan vi emellertid ge med ett par nytagna foton. Det ena visar ett av mittskeppets stora kapital, alldeles uppenbart utfört av skickliga skulptörer med romersk-korintiska förebilder från 100-talet AD. Det andra visar hur man, sannolikt i slutfasen av arbetet med den nuvarande kyrkan, inte längre hade tillgång till professionella bildhuggare. Här var avsikten sannolikt att framställa Alexander den stores himlafärd, ett motiv hämtat ur den under medeltiden populära Alexanderlegenden. Men man gav upp innan arbetet var klart. Kanske av brådska eller oförmåga – eller av novembermörker och kyla.

*Kapitålet ovan har inga spår av polykromi, men de flesta övriga kapital i Lunds domkyrka har varit bemålade i starka färger: rött, grönt och gult, som lyftes fram mot bakgrunder i svart och vitt. Förutom på norra transeptets baldakin (se *ICO* nr 2, 2014, 50–79) avlägsnades all färg så sent som på 1950- och 60-talen. På det romersk-korintiska mittskeppskapitålet till höger finns bara mikroskopiska rester kvar. Foto Lars Berggren 2024.*

Nu när det mörknar dag efter dag och temperaturen börjar krypa ner under fryspunkten, kan vi tyvärr inte likt björnarna och Tove Janssons mumintroll sova oss igenom vintern. Sluthälsningen från redaktionen får därför bli signaturen Kajenns (Caj Lundgren) långtansfulla dagsvers i *Svenska Dagbladet* (31.10.1996): ”Novembersång i konjunktiv”.

Om människan ginge i ide
som visornas björnar och vide
och sjutton i knegandet gäve
och låge i stället och sove
och slöte sitt öga och tege

tills vårsolen småningom stege
ur mörker och frost och elände
och väckte en vår som den vände
i jubel och ljus – ja, du store
så ytterst behagligt det vore.

Redaktionen